

HÜZÜNLÜ BİR GÜLMECE YAZARI

Adnan ÖZYALÇINER *

Geçen yıl yitirdiğimiz öykücü, romancı Sulhi Dölek 1948 İstanbul'un yoksul mahallelerinin birinde doğdu. Babası yağlıboyalık yapan bir emekçiydi. Rami İlkokuluyla Ortaokulunu bitirdikten sonra Deniz Lisesine yazıldı. Deniz Harp okulunu bitirdikten sonra da Michigan Üniversitesi'nde de Gemi İnşa dalında lisans yaptı. Deniz kuvvetleri tersanelerinde gemi inşa yüksek mühendisi olarak görevde bulundu. 1989'da yarbaylıktan emekliye ayrılarak yalnızca yazarlıkla uğraştı.

1969'da Akbaba dergisinin açtığı yarışmada Dünya Dönüyor Artık adlı oyunuyla ödül kazandıktan sonra bu dergide gülmece öyküleri yazmaya başladı. Sulhi Dölek edebiyata yoğun olarak öyküyle girmiş bunu roman, tiyatro oyunları, senaryolar, özellikle TV için yazdığı senaryolar izlemiştir. Sennur Sezer bir yazısında Sulhi Dölek için şöyle diyor:

"Sulhi Dölek'in romanlarında bir çocuk vardır. Toplumun tüm gücüyle üstüne üstüne geldiği, olanca sesiyle: 'Teslim Ol Küçük' diye haykırdığı bir küçük çocuk. Bu çocuk kimi zaman kendini yükselttiği duvarlarla oluşturduğu 'Korugan'la korumaya çalıştı. Kimi zaman dikenlere bürünür bir 'Kirpi' gibi. Ama bazı duygulara, örneğin aşka kimin gücü yetmişti koruganın, dikenlerin gücü yetsin. Küçük çocuğun büyümekten başka umarı yoktur. O da yüreğinin çocukluğunu koruyarak büyür hızla."

İşte büyüyen bu çocuk, "hüzünlü bir gülmece"nin yetkin örneklerini verecektir. Çünkü o Attila Özkırımlı'yla yaptığı bir söyleşide dediği gibi: "çağının şaşkın bir tanığı"dır. Sulhi Dölek öykü ve romanlarında kent yaşamındaki toplumsal çelişkileri, insanlar arasındaki ayırım ve aykırılıkları, ilginç gözlemlere dayanan gerçekçi bir yöntemle anlattı. Çelişkilerin doğurduğu acı gerçekleri, alaysılı bir bakış açısı ve anlatım yöntemiyle ortaya koyarak derinlikli bir toplumsal eleştiriye ulaştı. Ben burada 1994 Yunus Nadi Öykü Ödülü'nü kazanan onun, insana, topluma, yaşama bakışını özgün bir biçimde ortaya koyduğuna inandığım "Aynalar" adlı öykü kitabından söz etmek istiyorum.

Sulhi Dölek "Aynalar" adlı öykü kitabında gerçek ile görüntünün düşle gerçeğin iç içe geçtiği öyküler anlatıyor. Kitapta yer alan on öyküde yaşanan gerçekleri, siyasal, toplumsal, yaşamsal yönleriyle aynanın içinde gözükkenlerle aynanın dışında olanları,

* Yazar

gerçekte olup bitenlerle düşlerde olup bitenleri derin bir çelişki yumağı içinde ele alıyor. Gerçeklerin ya da yaşadıklarımızın aynalarda kimi zaman da düşlerde yansıyışını izlerken gerçekte varolan çarpıklıklar bu kez aynalarla düşlerde bir daha çarpılıyor. O zaman bütün bu olanları ne kadar olağanüstü olsalar da kara kara düşünmek ardından da gülümsemek zorunda kalıyorsunuz. Sulhi Dölek'in bize iletmek istediği de budur. Gülümseterek düşündürmek. Ya da düşündürerek gülümsetmek. Her iki durumda da düşündürmesi, olup bitenler üstüne günümüz, kendimiz, yaşadıklarımız üstüne düşünmemizi sağlamaya kalkması yazarın asıl amacını ortaya koyuyor. Zaten her yazarın amacı bu değil midir? Ama günümüzde düşünmek tehlikeli bir eylem sayılıyor. Hele düşündürtmeye kalkarsanız yandınız demektir. Bir de iyi yazıcıysanız düşünmekten düşündürtmekten ne kendinizi ne okurunuzu kurtaramazsınız. Sulhi Dölek de kendi düşündüklerini okuruna da düşündürtmek istemiş. Kitaba adını veren Aynalar öyküsü bu konuda en güzel ipuçlarını veriyor bize. Aynalar öyküsü şöyle başlar:

"Aynalardaki görüntüm birden bire yok olmadı. Bu süreç televizyonunuzu kapatığınızda ekranın kararmasından daha çok, yıkanma işlemi gerektiği gibi yapılmamış fotoğrafların üstündeki renk ve biçimlerin zamanla ağır ağır solup silinmesine; ya da yıllarca yağmurun fırtınaların, dondurucu soğukların ve yakıcı güneşin etkisine açık kalmış duvar resimlerinin sürekli aşınarak sonunda yitip gitmesine benziyordu. "

Bir insanın görüntüsünün yok olması, gerçekte de yok olması demektir. Hele bu insan bütün varlığını kendi görüntüsüne, kendini aynalarda sürekli seyretmeye adanmışsa, ancak böyle varolabileceğini düşünüyorsa ... Bu yüzden yatak odasının her yanını aynalarla döşetmişse... O zaman: "Yapabilseydim, uyurken kendimi izlemekten hoşlanırdım doğrusu. Akla gelebilecek hemen hemen her uğraş sırasında (cinsel ilişkide bile) kendime bakmışımdır. Uyku dışında." diye düşünür.

Bu yüzden, düşsel olandan gerçek olana geçerek aynaların ardına sayısız geziler yapar. Çünkü: "Orada kavga gürültü yok. Herkes sizinle kişisel sevinçleriniz ve kaygılarınızla ilgilenebilir. Teröristler sizi bombalarla havaya uçurmaya, bağınaz kafalılar düşüncenize boyunduruk vurmaya kalkışmaz. Kişisel çıkar peşinde koşan politikacılara, rüşvete, sömürüye, hırsızlığa, başkalarının yoksulluğuna, paranın sürekli değer yitirilişine kafa yormak zorunda değilsiniz; bunlar yok orda. Hasta ve incinmiş çocuklar hastane kapılarında bekleşmez. Size acı verecek herhangi bir gürültüyle karşılaşmazsınız. Yalnızca görmek istediklerinizi görür, rastlamak istediklerinize rastlarsınız. Dilerseniz aynalarla, dilerseniz önem verdiğiniz başka konularla ilgilenirsiniz özgürce."

Aynalar, görüntünüzü silerse bir gün bunların hiçbirini yapamazsınız. O güzelim dünyaya özgürlüklerin dünyasına bir daha kavuşamazsınız. Tek çare görüntünüze yeniden kavuşmanız, varlığınıza ispatlamanızdır. Böylece düşlerinizi de elde edebilirsiniz. Özgürlüklerinizi de. Varlığınıza yeniden kazanabilmek için "olup bitenleri" yazmaktan ve "düşüncelerini"zi açıklamaktan başka yol yoktur.

"Yazmaya başladığım gece bir bardak su içmek ve bacaklarımı biraz kıpırdatmak için kalktığım bir sırada, çalışma odamdaki aynaların birinde bir gölge görür gibi oldum. "

Sabaha karşı çalışmayı bırakırken yine silik bir karaltı ile karşılaşacaktır. Günlerce süren yazma işinin sonunda aynadaki görüntü yavaş yavaş netleşmeye başlar.

“Kulaklarım, kulaklarımın kıvrımları, kaşlarım, kaşlarımın ana çizgisinin uzağına düşmüş kaş telleri, çenemdeki yara izi birer birer geri geldi.”

Son satırları yazarken tam olarak eski kimliğine kavuşur:

“Bu son satırları yazmadan hemen önce, çekmecemdeki el aynasını çıkarıp yüzüme bir daha baktım. Alnımdaki ve gözlerimin kenarındaki kırışıkları bile görebiliyordum. “

Artık tam olarak hayata dönmüş, düşleriyle düşüncelerine kavuşmuştur. Yeniden özgürleşmiştir. Bence hem gülünçlü hem acıklı olan böyle bir serüven insan olmanın dünyaya insanca bakabilmenin öyküsüdür. Belki de herkesten önce Sulhi Dölek'in yazarlara yönelttiği bir uyarı bir özeleştirmedir bu.

Kitapta yer alan öteki öykülerde de, gerçek-düş-görüntü gelgiti içinde, toplumumuzun, insanımızın gülünçlü gibi görünen acıklı serüvenleri anlatılıyor. Her öykü sıradan bir yaşayışın dışına taşarak, günlük alışkanlıklardan sıyrılarak bir soru sormaya çalışıyor. Çağımızda yaşadığımız bunca gürültünün, patırtının ortasında nasıl insan kalabileceğimizin, nasıl insanca davranabileceğimizin sorusudur sorulan. Sesimizi duyuramazsak da bu soruları üretmeye ve düşünmeye devam etmeliyiz. Yanıtlarını almasak bile insanı insanlaştıracak olan bir düşüncenin peşinde koşmamız gerekmektedir. Gerçekleri zorlayarak, düşleri çoğaltarak, varsayımları arttırarak insanlık düşüncesini egemen kılmak zorundayız.